

Edison

Vítězslav Nezval

Vítězslav Nezval:

Edison

Naše životy jsou truchlivé jak pláč
Jednou kvečeru šel z herny mladý hráč
venku sněžilo nad monstrancemi barů
vzduch byl vlhký neboť chýlilo se k jaru
avšak noc se chvěla jako prerie
pod údery hvězdné artilérie
které naslouchali u politých stolů
pijáci nad sklenicemi alkoholů
polonahé ženy v šatě z pávích per
melancholické jako v podvečer

Bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Vracel jsem se domů přes most Legií
zpívaje si v duchu malou árii
píják světel nočních bárek na Vltavě
z hradčanského dómu bilo dvanáct právě
půlnoc smrti hvězda mého obzoru
v této vlahé noci z konce února

Bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Skláněje se z mostu uviděl jsem stín
sebevrahův stín jenž padal do hlubin
bylo tu však něco těžkého co pláče
byl to stín a smutek hazardního hráče
řekl jsem mu probůh pane co jste zač
odvětil mi smutným hlasem nikdo hráč
bylo tu však něco smutného co mlčí
byl to stín jenž jako šibenice trčí
stín jenž padal z mostu; vykřikl jsem ach!
ne vy nejste hráč! ne vy jste sebevrah!

Šli jsme oba ruku v ruce oba zachránění
šli jsme ruku v ruce v otevřeném snění
za město kde počínaly Košíře
z dálky mávaly nám noční vějíře
nad kiosky smutku tance alkoholů
šli jsme ruku v ruce nemluvíce spolu
bylo tu však něco těžkého co drtí

smutek stesk a úzkost z života i smrti

Odemkl jsem dveře rozžal svítiplyn
veda na nocleh svůj pouliční stín
řek jsem pane pro nás pro oba to stačí
nebylo tu však už stínu po mém hráči
či to byl jen přízrak nebo sebeklam?
stál jsem nad svým každodenním lůžkem sám

bylo tu však něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Usedl jsem za stůl nad kupy svých knih
pozoruje oknem padající sníh
pozoruje vločky jak své věnce vijí
se svou věčně chimérickou nostalgií
píják nezachytitelných odstínů
píják světél potopených do stínů
píják žen jichž poslouchají sny a hadi
píják žen jež pochovávají své mládí
píják krutých hazardních a krásných žen
píják rozkoše a zkrvavělých pěn
píják všeho krutého co štve a drtí
píják hrůz a smutku z života i smrti

Řekl jsem si zapomeň už na stíny
otvíraje týden staré noviny
kde jsem v pachu novinářské černi tona
uzřel velkou podobiznu Edisona
byl tu jeho nejnovější vynález
seděl v taláru jak středověký kněz
bylo tu však něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti.

||

Naše životy jsou strmé jako vrak
jednou kvečeru se vracel rychlovlak
mezi Kanadou a mezi Michiganem
soutěskami které neznám jejich jménem
po plošině kráčel malý průvodčí
s čapkou nasazenou těsně do očí
bylo tu však něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti

Jeho otec krejčí švec a drvoštěp
kupec s obilím měl chatrč půdu sklep
a věčnou nestálost jež k potulkám nás svádí
zemřel touhou po vlasti a smutkem mládí

Tatíku tys věděl co je věčný stesk
dnes je z tebe popel hvězda nebo blesk
tatíku tys věděl že jsou všude hrubci
mezi krejčími i mezi dřevorubci
ty jsi poznal co jsou potulky a hlad
chtěl bych zemřít jak ty také zdráv a mlád
avšak je tu cosi těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Nevím kde a máš-li jaký náhrobek
ze tvé krve zbyl tu malý pohrobek
hled' už slabikuje v Kanadě tvé knihy
hled' už těší se jak půjde na dostihy
hled' už čítá slavné životopisy
encyklopedii staré eposy
hled' už vyrostl hled' čas tak rychle míjí
hled' už nehrá si čta knížky o chemii

Já jsem býval také v dětství hrdina
já jsem také čítal knihy Darwina
já jsem si hrál také vážněj nežli jiní
s kyselinou solnou v malé školní skříni
s burelem a čpavkem s cívkou rumkorfu
proč jsem chtěl však být též hráčem na harfu
proč jsem miloval však také kolovrátky
proč jsem si však také hrával na pohádky
z nichž mi zbylo něco těžkého co drtí
smutek stesk a úzkost z života i smrti

Tomáši tys nebyl mužem métie
čet jsi "Analýzu melancholie"
i tys poznal žalost smutek stesk a lásku
v knížkách v Detroit mezi statisíci svazků
ty jsi sníval též o cestách po moři
ve své primitivní laboratoři
kterous připjal k vozům nákladního vlaku
v němž jsi čechral křídla papírových ptáků
Grand Trunk Herald! Velký Věstník ve voze!
Sázíš! Tiskneš! Válka! Srážky! Eroze!
Voláš právě vyšlo! Kupte! Nové zprávy!
Požár v Kanadě a Malý kurýr z Jávy

bylo tu však něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti

Jednou jsi se náhle vrhl pod kola
ani živé duše kolem dokola
a už vlečeš chlapce mezi nárazníky
zachránils mu život vezmi si mé díky

Hle jsi v dílně na výrobu obuvi
stroje chrlí oheň jako Vesuvy
co ses navzdychal při každé polobotce
vím tys zdědil neklid toulavého otce
Touláš se jak nosič z dvorku do dvorku
jednou zklamán odjel jsi do New Yorku
bloudě v této americké metropoli
byl jsi odhodlán se vrhnout na cokoli
snad hráls tehdy karty snad jsi také pil
snad tam nechals mnoho nejlepších svých sil

bylo v tom však něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti

III

Naše životy jsou bludné jako kruh
Jednou krácel po New Yorku dobrodruh
bylo odpoledne s vlahým sluncem v máji
chodec zastavil se mlčky na Broadwayi
před paláce West Union Telegraph
kde to hučelo jak na rozvodné desce
byl to kamelot a velký vynálezce

Tisíc vynálezů udělalo krach
hvězdy nevyšinuly se z věčných drah
pohleďte jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce ani energie
je to dobrodružství jako na moři
uzamykati se v laboratoři
pohleďte jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce to je alchymie

Malá neděle ach kolik jasných zvonů
malá centrála slyš zvonky telefonů
Vaše uši poslouchají milence
defraudanty hovořící o směnce
kalifornské lupiče a noční vrahy
telefonní rozhovory z Velké Prahy

Svět si hraje s vaším ušním bubínkem
stáváte se elektrickým pramínkem
fonomotory a električtí ptáci
vzlétají až k hvězdám odkud se k vám vrací
jako k ptáčníkovi z rohu předměstí
hlásajíce vaši slávu z návěstí
spávajíte pět hodin denně vám to stačí
v tom se podobáte hazardnímu hráči

Vždycky znovu žít a mítí mánii

jedenkrát jste užel v Pensylvánii
noc a obloukovou lampu a Bakera
pocítil jste smutek tak jako já včera
nad poslední stránkou svého románu
jako akrobat jenž přešel po lanu
jako matka která porodila dítě
jako rybář který vytáh plné sítě
jako milenec po sladké rozkoši
jako z bitev krácející zbrojnoši
jako země v poslední den vinobraní
jako hvězda která hasne za svítání
jako člověk náhle ztrativší svůj stín
jako Bůh jenž stvořil růži noc a blín
jako Bůh jenž touží stvořit nová slova
jako Bůh jenž musí tvořit vždycky znova
hněta z svého dechu nové kalichy
snášeje se s vodou oblak na líchy

bylo v tom však něco krásného co drtí
odvaha a radost z života i smrti

Večer na začátku října tentýž rok
sklíčen odměřoval jste svůj vážný krok
po laboratoři v slavném Menloparku
uprostřed své korespondence a dárků
toče prsty mlýnek v snění ze zvyku
uhnětl jste maně z vláken uhlíku
ptáka našich nocí s kterým dlouho bdíme
metlu příšer stínů již je zaháníme
žhavé poletuchy snivých promenád
anděla nad štítý nároží a vrat
růže restaurantů kaváren a barů
vodotrysky noci ve tmách na bulváru
růžence nad mosty velkoměstských řek
aureolu pouličních nevěstek
věnce nad komíny velkých parolodí
slzy které kanou z výšin nad poschodí
nad katafalk města které tlumí je
nad budovy chrámů staré mumie
nad kavárny v nichž jsou plytké duše v dýmu
nad zrcátka vín nad jejich věčnou zimu
nad katafalk města mdlobných výparů
nad mou duši rozladěnou kytaru
na níž jako žebrák světél snů a lásky
vyhrávám a pláči proměňuje masky
s vášní truvéra já princ a bludný král
města orgií jež sluje Balmorál
jehož slavnou branou vcházím vždycky ve snu
černým kordónem svých poddaných a vězňů
knížat vražd a hysterických karmaňol

drožek šílenství a opentlených kol
křečovitých vášní při nichž znějí zvony
chimér vzlétajících z ložnic nad balkóny
píják krutých hazardních a krásných žen
píják rozkoše a zkrvavělých pěn
píják všeho krutého co štve a drtí
píják hrůz a smutku z života i smrti

IV

Naše životy se nikdy nevrací
umíráme v troskách iluminací
jako jepice a jako blesky hromů

už se vznáší světla mezi listím stromů
už se chvěje v sněhu elektrický drát
už se blíží doba světlých promenád
už se budou hledat duše pod rentgenem
jako ichtyosauři pod neogenem
už se blíží k ránu zlatá rafije
už jsme svědky kinematografie
už nám budou zaháněti vypínače
strašidelné stíny hazardního hráče
už se nesou výkřiky a tleskání
už se Edison svým hostům uklání

Už je zase duše smutná po slavnosti
už jste v pracovně a už tu není hostí
kolik vynálezců udělalo krach
hvězdy nevyšinuly se z věčných drah
pohleďte jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce ani energie
je to dobrodružství jako na moři
uzamykati se v laboratoři
pohleďte jak tisíc lidí klidně žije
ne to není práce to je poezie

Je to úmysl a trochu náhoda
stát se presidentem svého národa
stát se básníkem jenž předhonil vás všecky
stát se skřivánkem jenž ukrad jádro z pecky
býti vždycky šťastným hráčem rulety
být objevitelem sedmé planety

Tisíc jablek spadlo na nos zeměkoule
a jen Newton doved těžít ze své boule
tisíc lidí mělo epilepsii
a jen svatý Pavel uzřel hostii
tisíc hluchých lidí bloudí beze jména
a jen v jednom z nich jsme našli Beethovena

tisíc šílenců již táhlo zámořím
a jen Nero doved zapáliti Řím
tisíc vynálezů jde k nám za sezónu
jenom jeden z nich však byl ten Edisonův

Už zas nespát už zas nemít záruky
už zas pálit vše co přijde do ruky
zuhelňovat jutu opičí srst hole
suché listí palem struny na viole
už zas bloudit ve své staré nevíře
nad bambusem japonského vějíře
běda pane běda to je vějíř lásky
jejž jste dostal jednou od neznámé masky
když jste se s ní setkal v mládí na plese
kdo to byl ach pane rozpomeňte se
loučíte se s její vůní na vějíři
už zas pálit vše ach běda už se škvíří
snad to byla jedna z vašich sudiček
už zas natáhnout si na noc budíček
už zas k retorkám už zas být Kolumbusem
už zas pořádati honbu za bambusem
procestovat celou zemi do šíře
za magickým dřevem tvého vějíře
jako muž jenž hledal čtyři zlaté vlasy
jako potápěč za perlou v stínu řasy
jako Kristus v tmách na Via Appia
jako hledač štěstí v mlhách opia
jako bludný žid na cestách za domovem
jako matka která bloudí za hřbitovem
čekajíc na dětský hlásek záhrobí
jako malomocný ze své choroby
jako poustevník jenž hledá boha v žízni
jako bohové svou smrt když věkem žízní
jako slepý básník vlastní pravou tvář
jako poutník pohled na polární zář
jako blázen na den posledního soudu
jako dítě na skřivánka hnětouc hroudu

Rozejeli se vám do Brazílie
do Japonska krásných magnólií
do Havany umřít na malárii
jako umírají misionáři
měl jste jistě pane úsměv na tváři
pod bambusovníkem smrti na koníku
už se za vás hlásí dvanáct náhradníků
už si připravují svoje tlumoky
Mac Gowan tam strávil skoro dva roky
dal se směrem k velké řece Amazonce
jejímž tokům není začátku a konce
bil se často s dobrodružstvím o život

na peřeji jejích smrtonosných vod
bil se na nůž s chamtivými zlatokopy
přišed do New Yorku zmizel beze stopy

Jak vás milovat vy cesty bez cíle
vás vy noci tropů sluncem opilé
vás vy světla světél vás vy noci hoře
vás vy světla utonulá na dně moře
vás kdož umírali jste tak vesele
budou z vás teď bambusoví andělé
já vás vzpomínám však kdo to ještě pláče
už zas vyráběti nové vypínače
už zas hroužiti se na dno křivulí
už zas roztáčeti novou vrtuli
hleděte stárneme a čas tak rychle míjí
už zas hledat prvky k nové alchymii
hleděte stárnem je vám osmdesát let
hleděte prapory jak o sokolský slet
vaše ruce bledé jako křída
ne ach ne to není ještě panychida

Ještě vidět stále před sebou svůj stín
ještě rozebíratí složky žíravín
ještě se zas kůže rukou znovu drobí
ještě najít přístroj k cestám do záhrobí
ještě zpívati a nemít nikdy klid
ještě magnetku na lidský perisprit
ještě zapomenout na všechno co drtí
na smutek a úzkost z života i smrti

V

Naše životy jsou těšivé jak smích
jednou v noci sedě nad kupou svých knih
uviděl jsem náhle v pachu novin tona
sníh a velkou podobiznu Edisona
bylo po půlnoci v pozdním únoru
zastihl jsem sama s sebou v hovoru
jako bych se býval opil silným vínem
hovořil jsem se svým nepřítomným stínem

Jako refrén zněl tu stále jeden tón
šel jsem po špičkách až k dveřím na balkón
přede mnou se chvělo moře světél v dáli
pod ním lidé ve svých lůžkách dávno spali
avšak noc se chvěla jako prerie
pod údery hvězdné artilérie
naslouchal jsem mlčky odbíjení z věží

pozoruje stíny v dálce na nábřeží
stíny sebevrahů pro něž není lék
stíny starých pouličních nevěstek
stíny aut jež porážely stíny pěší
stíny chudáků jež bloudí bez přístřeší
stíny hrbatých na rohu ulice
stíny plné rudých vředů přijíce
stíny zabitých jež budou bloudit navždy
kolem stínů svědomí a stínů vraždy
zakuklené stíny v šatech vojáků
stíny láskou přemožených pijáků
stíny světců kteří básníky se stali
stíny těch kdož vždycky marně milovali
lkavé stíny meteorů padlých žen
křehké stíny cizoložných princezen

bylo tu však něco krásného co drtí
zapomnění na stesk života i smrti

Bud'te krásná bud'te smutná dobrou noc
zářivější meteorů jejichž moc
poznali jsme kdysi v parných nocích světél
reflektory stínů zbavené jak metel
jež nás šlehaly až k horké závratí
na shledanou signály jež nad tratí
lákáte mne do dálek jak dusné růže
na shledanou hvězdy polibky mé duše
otevínající mi lázně v zahradách
temné balzámy a hřebíčkový pach
jízdy na světelných křídlech avionů
na shledanou kruté slasti Edisonů
zdroje studnic naft vy slavné rakety
šlechticové země bez etikety
na shledanou hvězdy padající z věží
na shledanou stíny v dálce na nábřeží
stíny času na něž není lék
sladké stíny stíny snů a vzpomínek
stíny modra nebe v očích krásné ženy
stíny stínů hvězd v zrcadle vodní pěny
stíny citů jež jsou dosud beze jména
stíny prchavé jak noční ozvěna
stíny bledé opalizující pleti
stíny dechu dosud nezrozených dětí
stíny matek modlících se za syny

stíny přeludů po městech ciziny
stíny rozkoší jež ruší spánek vdově
stíny přeludů a touhy po domově

Budte krásná budte krutá dobrý den
krasší meteorů slz a přísah žen
lásko s níž jsme stáli na vrcholku hory
sbírajíce hnízda hvězd a meteory
na shledanou krasší snů a bludiček
už zas natáhnout si na noc budíček
pohled příteli co lidí klidně žije
ne to není práce to je poezie

Už zas trhat ve snách bledé lilie
už zas jít do kavárny Slavie
už zas srkat každodenní černou kávu
už zas mít stesk a nachýlenou hlavu
už zas nespát už zas nemít záruky
už zas pálit vše co přijde do ruky
už zas slyšet tóny tlumeného pláče
už zas mít svůj stín hazardního hráče

Naše životy jsou jako noc a den
na shledanou hvězdy ptáci ústa žen
na shledanou smrti pod kvetoucím hlohem
na shledanou sbohem na shledanou sbohem
na shledanou dobrou noc a dobrý den
dobrou noc
sladký sen